

In «gea» cun grondas consequenzas

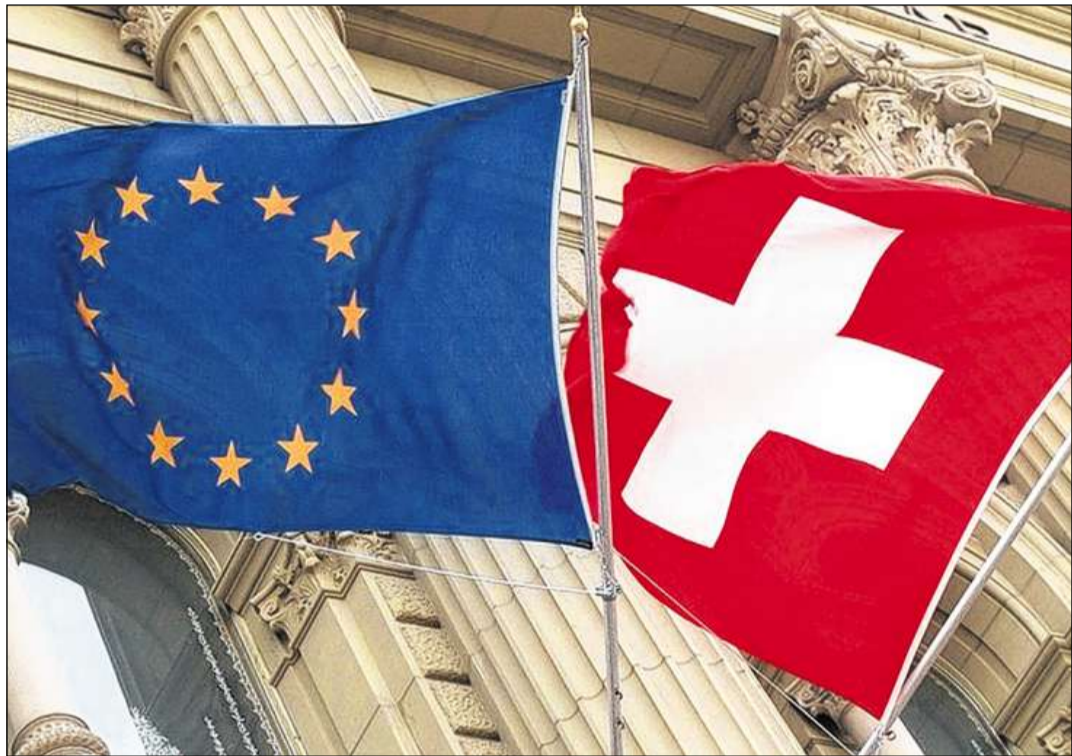
Tge munta la votaziun per sminuir l'immigraziun?

DA GUIU SOBIELA-CAANITZ

■ (gsc) «Ils Svizzers stattan si marvegli, quai constat, ma i sa dasdan per la paja tant pli tard.» Uschia pon ins translatar ina lingia grossa da la «NZZ» ils 11 da favrer (p. 19) che cite-scha la charta d'in lectur da Grüt, fracziun da Gossau/ZH. Jürg Alwegg, schurnalist turitgais a Genevra, commentescha en la «Frankfurter Allgemeine Zeitung» (FAZ) dals 11 da favrer sut il titel «Tes inimi, il vischin» (p. 33): «Ins ha manà il cumbat electoral cunter ils trens plains, las vias stuppadas ed ils tschains-chasa nunpajabels (...). Uschia èsi reussi a la pps da render ils cunfins puspè impermeabels (...). La guerra fraida cun l'Europa ha entschavi (...). La Svizra resenta las crisas da l'Europa, ses debits, sia dischoccupaziun, ses schlargiamet, sco ina smanatscha.» Ma cunter lezza smanatscha na gidass nagin «Gripen». En la medema pagina scriva il scriptur Thomas Hürlimann: «En l'ospital hai gi excellents medis, tgirunzas e tgirunzs; ils blers eran Tudestgs, i n'eran en mintga cas betg Svizzers. Era per els hai vuschà 'na'.»

Ins cumbatta vinavant

Er en quest senn entschava la correspundenza da Turitg publicgada il medem di da la «FAZ» sut il titel «En in pajais dividi» (p. 3): «Ils iniziators da l'iniziativa pps rapportavan da vias e da trens fullanads, d'ina mancanza d'abitaziuns e da dumpings salarials strusch supportabels. I manegiavan ch'ins possia schliar lezs problems mo cun limitar l'immigraziun; quest argument ha persvas ina stgarsa maioritad dal pievel svizzer (...). Mastergnant Müller declera: 'Nus temain da perder noss bainstar, gist perquai ch'i va momentan uschè bain cun la Svizra, entant che l'Uniu europeica (UE) cumbatta la crisa (...).' Umans che giavischan ina Svizra differenta ed averta al mund stevan consternads dumengia saira sin il Helvetiaplatz turitgais (...). 'Ussa stuain nus ans turpegjar cur che nus ans chattain a l'exteriur', di ina giuvna Turitgaisa vegnida cun ses uffantin a la manifestaziun spontana da protesta. A Berna, Basilea, Lucerna e Turitg hai dà tils da ravgia da mintgamai plis tschients umans cunter lezza 'snuai vta votaziun cunter l'Europa'. In dals students di: 'Nus lain palesar ch'ils Svizzers n'èn betg tuts xenofobs e ch'i na dat betg mo la pps en il pajais.' La schurnalista rapporta lura da Losanna, nua ch'ella dat il pled a l'autur da teater Médéric Droz-Dit-Busset: «Bliers umans stoppian propi cumbatter las fittanzas creschentas e las pajas memia bassas. 'Ma ins na po betg far responsabels ils esters u cunfinaris.' El manegia ch'ins stoppia prender per mauns lezs problems reals en Svizra sin stgalim social, empè da svegliar anguschas xenofobas e da s'isoliar da l'Europa. En quest connex sajan forsà ils Romands pli averts ch'ils Alemans. I constat che tut ils chantuns francofons han refusà l'iniziativa, entant che la Svizra germanofona e l'italofona (...) l'han approvada bunamain senza excepziun (...). Droz-Dit-Busset punctuescha: 'I dat propi differenzas culturalas tranter las regiuns linguisticas, ma il vair foss cultural separa las citads da la champagna. En la Svizra alemana han mo ils chantuns urbans da Basilea-Citad e Turitg refusà l'iniziativa. Thomas Haemmerli, fundatur e parsura da la Societad per ina Svizra averta e moderna, (...) discorra perquai d'in cumbat cultural tranter gruppas conservativas ruralas e gruppas modernas ed urbanas (...). Il resultat stgars da la votaziun mussia ch'il cumbat continueschia. Gist en las citads han ins manifestà cunter il resultat; quai cumprova, di Haemmerli, ch'ins po viver senza problems cun blers immigrads: 'Ils blers esters vivan en las citads.'»

«Ils Svizzers han cumprovà lur prudientscha.» MAD

«Ina schientscha svizra pli flailva»

La «FAZ» dals 11 cuntogna ulteriurs commentaris davart nossa votaziun federala. In d'els è intitulà: «Die Schweizer im Risiko» e scriva: «Il resultat da la votaziun exprima ina Svizra dividida (...). Ils Svizzers francofons han dapli inclinaziun per immigrads e per l'UE ch'ils Svizzers germanofons. Igl è plinavant naschi ina differenza tranter citads e champagna. L'iniziativa populara da la pps conservativa da dretga è vegnida refusada da las duas citads principalas, numnadain Turitg cun 67% da las vuschs e Genevra cun 61%» (p. 9). En Svizra han ins cunzunt remartgà ch'il foss da la rösti exista anc adina. En la «NZZ» dals 13 da favrer scriva Christophe Büchi, correspondent en Romandia, sut il titel: «Welsch ein Unsinn!» (sic! p. 21): «Christoph Blocher, superbab [Übervater] da la pps, ha replitgà curt e cler: 'Die Welschen hatten immer ein schwächeres Bewusstsein für die Schweiz'» («Basler Zeitung», 12 da favrer). Sin quai fa Büchi edament general Guillaume-Henri Dufour, Genevrin (1787–1875), Henri Dunant, Genevrin (1828–1910), premi Nobel da la pasch 1901, general Henri Guisan, Vadais (1874–1960), cuss. fed. Max Petitpierre, da Neuchâtel (1899–1994). Lura fa l'autur in sigl en ils prim onns da noss tschientaner: «Ils Romands han vieut ensi las mongias, s'enclegia cun l'agid dals Alemans, ed han erigi Expo 02, in'exposiziun nazionala schlucada e fitg remartgada.» Qua pon ins anc far edament Nelly Wenger, directura d'Expo 02, Vadaisa da derivanza franzosa e marocana, pia in'immigrada francofona che ha glorifitgà la Svizra cun lezza occurrenza.

Per aglomeraziuns pli umanas

La pli auta proporziun chantunala da vuschs favuraivlas a l'iniziativa pps n'è betg vegnida dals Alemans, mabain dal Tessin: 68,1%. Ins declera quai cun ils passa 60 000 cunfinaris talians che vegnan mintga di a lavurar en il chantun italofofon da mo 341 553 olmas. Ma i vala la paina da leger «La Regione Ticino», la gasetta quotidiana da quella minoritad politica che ha ditg «na» a la pps. I s'enclegia che ses numer dals 11 da favrer era per gronda part deditgà a commentar la votaziun. Ins legia da la vischnanca d'Isorno sper Lucarn, «vaira nursa naira dal chantun cun 61,4% da 'no'» (p. 4). Pli significativ è l'editorial da Generoso Chiaradonna (p. 1): Lez crititgescha «quels che stattan lunsch davent dal dretg da lavur e che han refusà regularmain tut las propostas da lescha per rinforzar las mesiras d'accompagnament e mitigiar ils effects negativs da la circulaziun libra. Tranter quels pon ins senz'alter menziunar la maioritad dal cussegl federal e dal parlament.» La p. 3 dat il pled

a Renzo Ambrosetti, suprastant dal sindicat Unia: «Nus avain adina ditg che l'iniziativa cunter l'immigraziun massiva da la pps n'è betg la dretga via per schliar lezs problems. Sco sindicat avain nus punctuà ad uras ch'ins duaja absolutamain rinforzar las mesiras d'accompagnament (...). Patruns e cussegl federal na levon savair novas da quai.» Ambrosetti fa edament la proxima votaziun davart la paja minimala: «Nus spetgain in'offensiva massiva dals patruns per far crair ch'ina paja da 4000 francs scurrentass las fatschentas davent da la Svizra. Nus savain che quai na constat betg: La paja minimala pertutgass mo quella part da la populaziun che n'ha ussa nagin contract general.» En il medem senn s'exprima cuss. naz. Jacqueline Fehr (ZH ps) en la «NZZ» dals 13 da favrer (p. 19): «Nus stuain acceptar la voluntad dal pievel, ma betg chavar nossa atgna fossa. I vegn il di che nus stuain puspè decider: Lain nus restar fidaivels a la decisiun da dumengia passada e desdir las cunvegns bilaterals, ubain plitost ans metter a far noss pensums? Nus na vegnin mai a guadagnà la terza part xenofoba da votantas e votants. Cun ina politica pli rigurusa visavi ils esters (...) na gudogn'ins gnanc ils sceptichers areguard l'Europa (...). La politica sto prender en mira quels umans che giavischan en princip in'avertura, ma che han vuschà 'gea' dumengia passada. I vivan cunzunt en las aglomeraziuns, nua che l'ambient mida svelt: Construcziuns sparpagliadas, abitaziuns memia charas, nagina tgira d'uffants, pendularis strapatschads, anonimitad creschenta. Ins sto urbanisar las aglomeraziuns per las umanisar. Ins sto midar resolutamain la planisaziun dal territori e metter fin al surdiever da la cuntrada. Ins basegnia ina tgira d'uffants ed in spazi d'abitat ch'ins possia pajar. Ins basegnia er in'economia che taidlia e resguardia la populaziun.»

La Svizra fa scola en Europa

«La Regione Ticino» dals 11 rapporta manidlamain da las tendenzas populistas e xenofobas en Europa (p. 11): «La Svizra n'è betg suletta. Ils emprims che han gratulà per la votaziun da dumengia eran Marine Le Pen da la Front nazionala franzosa, Geert Wilders, schef da la Partida da la libertad (Pajais bass) e Nigel Farage da l'Ukip [United Kingdom Independence Party] (...). Ad els ha s'unì l'excepziunal ['ineffabile'] Matteo Salvini, secretari da la 'Lega Nord': 'Viva il referendum democratic da la Svizra! Nus lain al proponer er en Italia. Ils Svizzers defendan ils interess svizzers; raschun hani. Sco la Frantscha cun stgatschar ils Roms, la Gronda Britannia cun far pajar la sanadad als esters, e l'Austria cun allontanar ils vagabunds (...).' Wilders: 'Quai ch'è succedi en Svizra pudain nus

realisar er nus, cun limitar l'immigraziun e sortir da l'UE (...).' Farage: 'Quai è ina novitad grondiusa per la suveranità nazionala e per tgi che ha gugent la libertad en Europa (...).' Marine Le Pen ha recumandà al pievel franzos l'exempel svizzer: 'Ils Svizzers han cumprovà lur prudientscha (...). Sch'i dess en Frantscha in referendum davart il medem tema, vuschassan ils Franzos per gronda part cunter l'immigraziun da massa.' Betg mo ils Franzos, din tut las retschertgas d'opiniun tar ils burgais da l'Europa, da la Lettonia enfin a la Malta, (...) e quai paucas emnas avant las elecziuns communalas franzosas da mars e las europeicas da matg. Perfin Jean-François Copé, secretari da la partida neogaullista 'ump' ['Union pour un mouvement populaire'], ha surpiglià il tema da la Front nazionala cun declerar: 'Jau vi che l'immigraziun na saja betg tolerada, mabain selectiva.' La dretga extrema da sia vart pudess guadagnà uschè blers mandats da matg en il parlament europeic ch'ella «vegniss abla da bloccar u influenzer gravamain sia lavur, pia er, indirectamain, l'executiv da l'UE.» «The Economist» (Londra) dals 15 da favrer rapporta: «Retschertgas d'opiniun sminan ch'ils populists pudessan esser l'emprima u la segunda partida en Gronda Bretagna, Frantscha ed ils Pajais bass» (p. 25).

Vistas dischagreablas

Il success da l'iniziativa pps metta en dumonda la partecipaziun svizra a projects academics internaziunals. Cuss. naz. Daniel Jositsch (ZH ps), docent da dretg penal a l'Universitad da Turitg, ha declerà: «Probablmain crodan er las cunvegns bilaterals e cun ellas, sper avantatgs economic, blers projects da retschertga cuminaivla cun l'UE» («Tachles», 14 da favrer, Turitg, p. 10). Il destin dal program Erasmus per il barat da studentas e students è «collia cun l'extensiuon a la Croazia da la cunvegna davart la circulaziun libra da persunas» («Le Courier», 12 da favrer, Genevra, p. 3). La gasetta cite-scha ina studenta da Luxemburg a Friburg: «Jau hai adina defendi la Svizra cur ch'ils la numnava rassistica, ma ussa ma senta sbittada ['refusée'].» Il suveran svizzer sto anc sa pinar per decider davart ulteriuras iniciativas dispitaivlas. En l'artitgel gia cità da la «FAZ», intitulà: «En in pajais dividi», rapporta l'autura: «A la fin da favrer debatta il parlament davart l'uschenitga iniziativa Ecopop («Stop a la surpopulaziun. Preservar las basas naturalas da la vita.»). Lezza pretend t. a. ch'ins limiteschia l'augment annual da la populaziun a 0,2%; quai è anc pli rigurus che l'iniziativa cunter l'immigraziun da massa (...). Ils iniziators han gia empermess da mantegnair lur postulat era suenter il success da quel da la pps» (p. 3). Co va quai vinavant?